

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİ KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Tule ÖZAY** Yasin AKAY***

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ilkököl 4.sınıf öğrencilerinin empati kavramına ilişkin görüşlerini belirlemek ve empatiyi nasıl algıladıklarını ortaya koymaktır. Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı Dağdere Kasabası'nda yürütülmüş olup, buradaki Dağdere İlköğretim Okulu'nda okuyan 37 4. sınıf öğrencisi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu ile elde edilmiştir. Öğrencilerin sözlü olarak görüş bildirdikleri bu formla ilgili uzman görüşleri alınmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Öğrencilerin görüşlerinden elde edilen nitel veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Verilerin analiz sürecinde kodlar oluşturulmuş, nitel analiz yoluyla elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri bulunmuştur. Araştırmanın bulgularındaki kodlar belirlenmiş, bu kodlara uygun öğrenci görüşleri yorumlanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerde gerek gelişim süreçleri, gerekse ailelerin çeşitli özelliklerinden dolayı (maddi durum, eğitim düzeyi vb.) empati kavramının yeterince oluşmadığı; ancak ilkökula başladıktan sonra bu kavram öğretmenler tarafından anlatıldığı için gelişim gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Empati, Hoşgörü, İlkokul, Görüş

THE VIEWS OF PRIMARY SCHOOL 4th GRADE STUDENTS ABOUT EMPATHY

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the primary fourth grade students' views about empathy and present how they perceive empathy. Research was conducted in Dağdere town, belonging to Akhisar, one of the districts of Manisa in 2012-2013 academic year. Dağdere Primary School's 37 fourth class students in this town generate this study's working group. The research data were obtained with an interview consisting of semi-structured open-ended questions. Expert opinions have been obtained and the necessary arrangements have been made about the form on which students give opinion verbally. The qualitative data obtained from the students' views

* Bu araştırma Adnan Menderes Üniversitesinde gerçekleştirilen XII. Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda poster bildiri olarak sunulmuştur.

** Öğretmen, MEB Manisa Akhisar Dağdere İ.Ö.O. tuleozay85@gmail.com

*** Öğretmen, MEB İzmir Buca Hüseyin Avni Ateşoğlu İ.Ö.O. yasinakay35@hotmail.com

about this form were resolved by means of descriptive analysis. Codes were created in the process of data analysis and frequencies and percentages of data obtained through qualitative analysis were found. Codes were given in research findings and appropriate student views to these codes have been used to support the findings. Consequently, the students haven't created due to development process and their parent's feature a variety of (financial status, educational level etc.), but this concept improved after their teacher's teaching.

Key Words: *Empathy, Tolerance, Primary School, View*

GİRİŞ

Sosyal yaşam içerisinde insanlar kendilerini etkileyen ve kendilerinin etken olarak yer aldıkları pek çok iletişim içersine girmektedirler. Bu ilişkiler insan yaşamının devamı için gereklilik arz etmektedir. İletişim, insan yaşamından çıkartıldığında, insan yaşamının anlamsız olabileceği söylenilebilir. Bir insanın diğer insan ile kurduğu iletişimde "derinlik" boyutu iletişimin kalitesi açısından önem taşımaktadır. İletişimde ilişkilere derinlik veren ise "empati kurma becerisi" dir (Özbek, 2004).

Dökmen'in (1987) aktardığına göre empatinin ne olduğu konusunda bugüne kadar, pek çok araştırmacı tarafından değişik tanımlar yapılmıştır (Ünal, 1973). Fakat bugün, "empati" denildiğinde aklımıza, Carl Rogers'ın empatiyi ele alış biçimi gelmektedir. Rogers' a göre empati, bir kişinin, belli bir duruma ilişkin olarak, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, onun hissettiklerini hissetmesi ve bu durumun ona iletilmesi sürecidir (Rogers, 1983).

Empatik iletişimin hangi öğelerden oluştuğu yolundaki kuramsal görüşlere göre, empatide başlıca iki öğe vardır; bunlar bilişsel ve duygusal öğelerdir. Empatinin bilişsel yönüyle kastedilen, "karşısındakinin ne hissettiğini anlamak", duygusal yönüyle kastedilen ise "karşısındakinin hissettiğini hissetmektir" (Dökmen, 1988).

Karşımızdaki kişinin rolüne girerek empati kurduğumuzda, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak kendi yerimize geçebilmeliyiz. Aksi halde empati kurmuş sayılmayız. Empati kurmaya çalıştığımız kişinin rolüne kısa bir süre için geçmeli "sanki o kişi imişcesine" düşünmeye ve hissetmeye çalışmalıyız (Dökmen, 2012:158)

Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat'ın (2011) aktardığına göre empatik beceriden yoksun bireylerin iletişimlerinde birbirlerini yanlış anlamaları ve incitmeleri söz konusudur. Aynı durum çocuklar için de geçerlidir. Empatik becerisi düşük olan çocuğun arkadaşlarını, ailesini ve öğretmenlerini anlamada güçlüklerle karşılaşması olasıdır; bu da onun çevresi tarafından dışlanmasına neden olabilir (Yılmaz-Yüksel, 2003). Empatik yaklaşım sayesinde hem çocukların birbirlerine karşı tutumları hem de ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları birçok problemi başlamadan çözebilir (Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat, 2011).

Somut işlemler dönemindeki çocuklar, benmerkezcilikten uzaklaşmışlardır. Olayları ve dünyayı, başkaları açısından da görebilirler (Senemoğlu, 2010: 47). Bundan dolayı da tam olarak gelişmemekle birlikte empati kavramının, tam anlamıyla uygulanmasa da somut boyutta ele alınarak beden hareketleriyle gösterildiği görülmektedir.

Bilişsel gelişimciler dış çevrenin çocuk üzerindeki etkisinin önemini kabul etmekle birlikte, çocuktan kaynaklanan gelişime de yer vermek istemektedirler (Onur, 2004: 51).

Çocuklarla yapılan araştırmalarda (Eisenberg & Fabes, 1990; Feschbach, 1982; akt. Yüksel, 2004) empatik becerisi yüksek olan çocukların kişisel ve sosyal uyumlarının, empatik becerisi düşük olan çocuklara göre daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Roberts ve Strayer (1996), empatisi yüksek ve düşük olan çocukları karşılaştırdıkları araştırmalarında, empatik becerisi yüksek olan çocukların empatik becerisi düşük olan çocuklara göre işbirliği ve yardım etme davranışlarını göstermeye daha eğilimli olduklarını, arkadaşları tarafından daha çok kabul edildiklerini bulmuşlardır (Yüksel, 2004).

Goleman (1995), bir yaşındaki bir çocuğun diğerinin sıkıntısını belki de onun ne hissettiğini daha iyi anlayabilmek için taklit ettiğini ifade etmiştir. Örneğin, bir bebeğin parmakları acıdığına bir yaşındaki başka bir çocuk kendi parmaklarını ağzına götürüp acıyıp acımadığına bakmıştır. İki üç yaş civarındaki çocukların diğer insanların duygularının kendi duygularından farklı olduğunu anlamaya başladıkları ifade edilmektedir. Altı yaşından itibaren çocukların kendisini karşısındaki kişinin yerine koyabildiği ancak, empatinin gelişmesinde somut düşüncenin sınırlılıklarına sahip oldukları söylenmektedir (akt. Ayhan ve Tellioglu, 2012).

İlköğretim 4.sınıf öğrencilerinin yaş grubu da somut işlemler döneminin sonu, soyut işlemler döneminin başı olduğundan bu yaş grubunun empati kavramı gibi soyut bir kavramı algılamakta güçlük çektiği görülmüştür. Empati kavramının bilinmesi yukarıda ifade edilen empati tanımlamalarında yer aldığı gibi öğrencilerin akranlarıyla daha iyi iletişim kurmaları açısından önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada öğrencilerin empati kavramına ilişkin görüşleri sorularak aslında empatiyi nasıl algıladıkları ve uygulayıp uygulamadıkları, uyguluyorlarsa ne düzeyde uyguladıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin empati kavramına ilişkin görüşlerini belirlemek ve empatiyi nasıl algıladıklarını ortaya koymaktır. Bu amaçlar çerçevesinde araştırmanın problem cümlesi ve alt problemleri aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi “İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin empati kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme cevap bulmak amacıyla aşağıda verilen sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Öğrencilerin, arkadaşlarının duygularını nasıl anladıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğrencilerin, arkadaşlarının duygularını anlamada yaşadıkları güçlükler ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Öğrencilerin, empati kavramını öğrenmeden önce empati kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin, empati kavramını öğrendikten sonra empati kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?

Sayıltı

Araştırmaya katılan öğrencilerin görüşme esnasında gerçekçi ve içten davrandıkları kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılı ile Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı Dağdere Kasabası'nda bulunan Dağdere İlköğretim Okulu'nda öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğrencilerinin görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmada, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin empati kavramı ile ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin görüşleri görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Var olan bir durumun tek basına analiz edilip bütüncül şekilde betimlenmesi yapılacağından tek durum çalışması biçiminde araştırma desenlenmiştir (Yıldırım ve Simsek, 2011)

Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı Dağdere Kasabası'nda bulunan Dağdere İlköğretim Okulu'nda öğrenim görmekte olan 37 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 21'i kız (% 56. 7), 16'sı erkektir (% 43. 2). Araştırmaya katılan öğrencilerin diğer özellikleri aşağıda tablolar şeklinde verilmiştir. Tablo 1'de öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları yer almaktadır.

Tablo1. Araştırmaya Katılan Öğrenci Ailelerinin Anne-Baba Eğitim Düzeyleri

Eğitim Düzeyleri	f	%
Anne Eğitim Düzeyi		
İlkokul	31	83.7
Okur-yazar değil	5	13.5
Baba Eğitim Düzeyi		
İlkokul	27	72.9
Lise	4	10.8
Ortaokul	3	8.1
Okur-yazar değil	2	5.4

Tablo 1'den de görüleceği gibi araştırmaya katılan öğrenci ailelerinin eğitim düzeyleri, annelerin % 83. 7'si ilkokul iken, %13. 5'i okur-yazar değildir. Babaların ise %72. 9'u ilkokul, %10. 8'i lise, %8. 1'i ortaokul mezunu iken % 5. 4'ü okur-yazar değildir.

Tablo 2'de anne ve babaların meslek grupları yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrenci Ailelerinin Meslek Grupları

Meslekler	f	%
Anne Meslekleri		
Ev Hanımı	33	89.1
Çiftçi	3	8.1
Baba Meslekleri		
Çiftçi	23	62.1
Serbest Meslek	8	21.6
Maden İşçisi	3	8.1
Şoför	2	5.4

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin annelerinin % 89.1'i ev hanımı, % 8.1'i çiftçidir. Babaların ise % 62.1'inin çiftçi, % 21.6'sının serbest meslek, 8.1'inin maden işçisi ve % 5.4'ünün şoförlük yaptığı ortaya çıkmıştır. Babaların yaptığı serbest meslek kategorisine giren işler sıvacılık, kepçe operatörlüğü, kesimcilik, kaynakçılık ve akaryakıt çalışanıdır.

Tablo 3'te ise öğrencilerin anne ve babalarının gelir düzeylerine ait bilgiler verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Durumları

Gelir Düzeyi	f	%
Orta	25	67.56
Düşük	10	27.02
İyi	1	2.7

Tablo3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarının % 67.56'sının orta, % 27.02'sinin düşük ve % 2.7'sinin iyi olduğu görülmektedir. Buna göre ailelerin yaşam standartlarının, yaşadıkları yer sınırları içerisinde orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Araçları

Görüşme yönteminin kullanıldığı araştırmada veriler araştırmacı tarafından uzman görüşü doğrultusunda hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda şu sorulara yer verilmiştir.

1. Arkadaşlarının üzgün ya da mutlu olduğu zamanları nasıl anlarsın?

2. Arkadaşının canının sıkın olduğunu bilmene rağmen o sana anlatmak istemezse ne yaparsın?
3. Arkadaşlarına duygularını anlamanın önemini bilmeden önce nasıl davranırdın?
4. Hoşgörü ve empati kavramını öğrendikten sonra arkadaşlarına nasıl davranmaya başladın?

Dört sorudan oluşan bu formun hazırlanmasından önce bu konuda yapılmış çalışmalar incelenmiştir. İncelenen araştırmalar ve konunun kapsamı doğrultusunda yukarıda yer alan dört açık uçlu soru hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular için iki MEB öğretmeni ve Dokuz Eylül Üniversitesinde görev yapan bir eğitim bilimleri uzmanı toplam üç kişiden görüş alınmıştır. Dil, anlatım, soru yazma teknikleri ve kapsam geçerliği ile ilgili uzman görüşleri doğrultusunda, soru sayısının aynı kalması uygun bulunmuştur. Formun ön uygulaması dört 4. sınıf öğrencisine yapılmıştır. Ön uygulamada öğrencilere sorularda anlayamadıkları noktalar sorulmuştur. Kullanılan dil ve ifade şekli gibi konularda yapılan öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış, form nihai halini almıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada veriler görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile her bir öğrenciyle görüşme yapılmış ve bu görüşmeler ortalama 6-7 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından not alınarak kayıt altına alınmıştır. Tüm görüşmeler yaklaşık olarak 3 haftada tamamlanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevapların analizi sırasında verilerin benzer ve farklı yerleri not alınmış, veri analizini kolaylaştırmak için kodlama işlemine gidilmiştir. Kodlanan veriler numaralandırılarak analiz kolaylaştırılmıştır. Verilerin çözümlenmesiyle elde edilen kodların, frekans ve yüzdeleri hesaplanarak tablolar şeklinde verilmiştir. Araştırmanın bulgularında, oluşturulan tablolarda yer alan öğrenci görüşleri bulgular doğrultusunda yorumlanmıştır.

BULGULAR

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin empati kavramını nasıl algıladıklarına ilişkin görüşleri betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiş ve elde edilen sonuçlar aşağıda sırayla verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın 1. alt probleminde öğrencilerin, arkadaşlarının duygularını nasıl anladıklarına ilişkin görüşlerinin neler olduğu incelenmiştir. Öğrenci görüşlerinin incelenmesi sonucunda altı kod elde edilmiştir. Öğrencilerin bu kodlara ilişkin görüşleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Arkadaşlarını Tanımaya İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kodlar	f	%
1.Yüz ifadesinden anlarım.	23	62.1
2.Davranışlar, hal ve hareketlerinden anlarım.	18	48.6
3.Ne olduğunu sorarak anlarım.	11	29.7
4.Duygu ve düşüncelerinden anlarım.	6	16.2
5.Sesinden anlarım.	6	16.2

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu arkadaşlarının üzgün ya da mutlu olduğunu; yüz ifadesinden (% 62. 1), davranış hal ve hareketlerinden (% 48. 6), ne olduğunu sorarak (% 29. 7), duygu ve düşüncelerinden (% 16. 2), sesinden anlayabileceğini (% 16. 2) belirtmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın 2. alt probleminde ise öğrencilerin, arkadaşlarının duygularını anlamada yaşadıkları güçlükler ile ilgili görüşlerinin neler olduğu incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Arkadaşlarının Duygularını Anlamada Yaşadığı Güçlükler

Kodlar	f	%
1.Anlatması için ısrar ederim.	16	43.2
2.Ne olduğunu sorarım.	13	35.1
3.İsrar etmem, kendi haline bırakırım.	12	32.4
4.Anlatması için rica ederim.	11	29.7
5.Onun yerine kendimi koyarım.	4	10.8
6.Teselli ederek öğrenmeye çalışırım.	2	5.4

Tablo 5'e göre öğrencilerin arkadaşlarının duygularını anlamada yaşadıkları güçlüklerde en çok başvurdukları yol; arkadaşına anlatması için ısrar etmesi (% 43.2), ne olduğunu sorması (% 35.1), ısrar etmeyip kendi haline bırakması (% 32.4), anlatması için rica

etmesi (% 29.7), onun yerine kendisini koyması (% 10.8), teselli ederek öğrenmeye çalışması (% 5.4) dir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmamızın 3. alt probleminde “Öğrencilerin, empati kavramını öğrenmeden önce empati kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Öğrencilerin görüşlerinden elde edilen verilerden altı kod çıkarılmış ve bunlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Arkadaşlarının Duygularını Anlamadan Önceki Düşünceleri

Kodlar	f	%
1.Arkadaşlarıma kaba davranırdım.	14	37.8
2.Arkadaşlarımin kalbini kırardım.	11	29.7
3. Arkadaşlarımin duygularını anlamazdım.	11	29.7
4.Arkadaşlarımdan kaçardım.	6	16.21
5.Arkadaşlarıımı üzer ve bunu fark etmezdim.	5	13.51
6. Arkadaşlarımdan özür dilemezdim.	3	8.1

Tablo 6’da da görüldüğü gibi öğrencilerin öğretmen tarafından empati konusunda bilgilendirilmeden önceki davranışlarının öğrencilerin arkadaşlarına kaba davranmaları (% 37.8), arkadaşlarının kalplerini kırmaları (% 29.7), duygularını anlamamaları (% 29.7), arkadaşlarından kaçmaları (% 16.21), arkadaşlarını üzüp ve bunu fark etmemeleri (% 13.51), arkadaşlarından özür dilememeleri (% 8.1) şeklinde olduğu görülmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmamızın 4. alt probleminde “Öğrencilerin, empati kavramını öğrendikten sonra empati kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Verilen cevaplar doğrultusunda altı kod elde edilmiş ve bu elde edilen kodlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Arkadaşlarının Duygularını Anladıktan Sonraki Düşünceleri

Kodlar	f	%
1. Arkadaşlarıma iyi davranmaya başladım.	24	64.8
2.Kendimi arkadaşımın yerine koymaya başladım.	10	27.02
3.Arkadaşlarıma karşı hoşgörülü olmaya başladım.	9	24.32
4. Arkadaşlarımdan özür dilemeye başladım.	7	18.9

5. Arkadaşımın kalbini kırdığımı anlamaya başladım.	5	13.5
6. Arkadaşlarımı üzmemeye başladım.	4	10.8

Tablo 7’den de anlaşılacağı gibi öğretmenlerin empati kavramı ile ilgili kendilerini bilgilendirdikten sonraki görüşleri verilmiştir. Öğrencilerin % 64.8’i empati kavramıyla ilgili bilgilendirildikten sonra arkadaşlarına iyi davranmaya, % 27.02’si kendisini arkadaşının yerine koymaya, % 24.32’si arkadaşlarına karşı hoşgörülü olmaya, % 18.9’u arkadaşlarından özür dilemeye, % 13.5’i arkadaşının kalbini kırdığını anlamaya, % 10.8’i ise arkadaşlarını üzmemeye başladıklarını ifade etmiştir. Elde edilen bu bulgulardan empati kavramı verildikten sonra bazı öğrencilerin olaylara ve akranlara karşı daha duyarlı davranmaya başladıkları söylenebilir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin empati kavramına ilişkin görüşlerinin ne olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar alt problem sırasına göre aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Araştırmanın 1. alt probleminden elde edilen bulgulara göre öğrenciler; arkadaşlarını tanımaya ilişkin bilgi düzeylerinin ne olduğu konusunda, arkadaşlarını tanıdıklarını ortaya koyan yanıtlar vermişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu arkadaşlarının üzgün ya da mutlu olduğunu; yüz ifadesinden, davranış hal ve hareketlerinden, ne olduğunu sorarak, duygu ve düşüncelerinden, sesinden anlayabileceğini belirtmiştir.

Araştırmanın bu alt problemi ile ilgili olarak çocukların empati düzeylerinin duygusal faktörlerle ve çocukların sosyal davranışları ile ilişkisini inceleyen Strayer ve Roberts (2004), ayrıca çocuğa ait duygusal faktörlerin, ebeveyne ait faktörlerle (empati, duygusal dışavurum vs.) ilişkisini saptamışlardır. Bununla birlikte Jonsson ve Svensson (2003) duygusal empatinin yüz ifadelerine göre farklı seviyelerde gösterildiğini konu aldıkları araştırmalarında karşıdaki kişi ile yüz yüze yapmış oldukları iletişimde mimiklerin empatideki rolünü incelemişlerdir. Farklı empati düzeyine (düşük ve yüksek) sahip katılımcılara farklı zamanlarda üç farklı duygusal yüz ifadesi olan resim göstermişlerdir. Araştırma sonucunda daha yüksek empati düzeyine sahip olan bireylerin resimlere anında tepkiler verdiği, daha düşük empati seviyesine sahip olanların ise anlık tepki vermediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın 2. alt probleminden elde edilen bulgulara göre arkadaşlarının duygularını anlamada yaşadıkları güçlüklerde en çok başvurdukları yol arkadaşına anlatması için ısrar etmesi, ne olduğunu sorması, ısrar etmeyip kendi haline bırakması, anlatması için rica etmesi, onun yerine kendisini koyması, teselli ederek öğrenmeye çalışmasıdır.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular bazı araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Dökmen (1987) yaptığı çalışmada, günlük yaşamdaki çeşitli gözlemlerimiz, birbirlerinin duygusal durumlarına dikkat eden ve bunu yansıtan kişilerin sayısını oldukça az olarak göstermektedir. Kendilerine bir dert anlatıldığında insanlar, çoğunlukla, dertli kişiye tavsiye vermekte ya da en azından “boşver, takma kafanı” demektedirler.

Araştırmanın 3. alt probleminden elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin öğretmen tarafından empati konusunda bilgilendirilmeden önceki davranışlarının öğrencilerin arkadaşlarına kaba davranmaları, arkadaşlarının kalplerini kırmaları, duygularını anlamamaları, arkadaşlarından kaçmaları, arkadaşlarını üzüp ve bunu fark etmemeleri, arkadaşlarından özür dilememeleri şeklinde olduğu görülmüştür.

Bu araştırma sonucu ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarında fark olup olmadığını inceleyen Rehber’in (2007) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Araştırmadan elde sonuçlara göre empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık davranışları empatik eğilim düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanı sıra Körükçü’nün (2004) aktardığına göre Kalliopuska (1983), yaptığı çalışmada empati ve ahlaki yargı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, empati ile ahlaki yargı arasında olumlu yönde ilişki olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın 4. alt probleminden elde edilen bulgulara göre, Öğrenciler empati kavramıyla ilgili bilgilendirildikten sonra arkadaşlarına iyi davranmaya, kendisini arkadaşının yerine koymaya, arkadaşlarına karşı hoşgörülü olmaya, arkadaşlarından özür dilemeye, arkadaşının kalbini kırdığını anlamaya ve arkadaşlarını üzmemeye başladıkları belirlenmiştir.

Çelik ve Çağdaş’ın (2010) aktardığına göre, empatinin geliştirilmesi ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları empatinin doğuştan getirilen bir yetenek olduğunu, öğretilemeyeceğini ileri sürerken,

bazıları empati kurmanın sonradan öğrenilebileceğini ileri sürmektedir (Lennon ve Eisenberg, 1990: 267). Araştırmanın bulguları doğrultusunda geliştirilen öneriler aşağıda verilmiştir.

- Özellikle anne başta olmak üzere evdeki tüm bireylerin birbirine empati kurarak yaklaşımlarını sağlayacak faaliyetler gerçekleştirilebilir.
- Okulda öğrencilerin empati duygusunu geliştirici çalışmalar yapılabilir.
- Çocukların sorduğu sorular, büyük bir sabırla, cevabın onu tatmin edeceği şekilde cevaplanabilir.
- Ebeveynler, çocuklarına, sevgi ve merhamet gibi değerleri öğreterek, onların diğer kişilerin yaşadıkları durumlara karşı daha duyarlı davranmalarını sağlayabilirler.
- Çocuğun yaşlarıyla vakit geçirebileceği ve paylaşımında bulunabileceği etkinlik ve ortamlara katılmasına destek olarak, sosyal gelişimi ve uyumu desteklenebilir.

KAYNAKÇA

- Ayhan, A. B. ve Tellioglu, T., N. (2012). Çocuklarda Empati Gelişimi. <http://www.egitimtercihi.com/rehberlik/4116-cocuklarda-empati-gelisimi.html> (14 Nisan 2013)
- Çelik, E. ve Çağdaş, A., (2010). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23, 23-38.
- Dökmen, Ü. (2012). İletişim Çatışmaları ve Empati (48.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati Kurma Becerisi İle Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20, 183-207.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21, 155-190.
- Jonsson, P. ve Svensson, O. (2003), Emotional Empathy As Related To Mimicry Reactions At Different Levels Of Information Processing. Journal of Nonverbal Behavior 27, 3-23.
- Körükçü, Ö. (2004). Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsayı Düzeyleri İle Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara

- Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) AD, Ankara.
- Küçükkaragöz, H., Akay, Y. ve Canbulat, T. (2011). Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Empatik Beceri Düzeyleri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,4(2), 88-100.
- Onur, B. (2004). Gelişim Psikolojisi (6.baskı). Ankara: İmge Yayınevi.
- Özbek, M. F. (2004). Toplumsal Yaşamda Empati. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 1: 1-16.
- Rehber, E. (2007). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Senemoğlu, N. (2010). Gelişim Öğrenme ve Öğretim (18.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Strayer, J. and Roberts, W. (2004), Childrens Anger Emotional Expressiveness And Empathy: Relations With Parents Empathy Emotional Expressiveness, And Parenting Practices. Social Development, 13; 229-255.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, A. (2004). Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi. Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (2), 341-354.

